

RENTABILITEIT IN DE BOSBOUW

[64 : :65]

door

A. VAN LAAR

„Erst innerhalb der gegebenen biologisch technischen Grenzen stehen wirtschaftliche Maximen zur Erörterung“.
Köstler.

Sedert de uitspraak van Endres „die Forststatik ist der oberste Gerichtshof der Fortwirtschaft“ heeft het inzicht in de onderlinge betrekkingen tussen de onderdelen der bosbouwwetenschap zich belangrijk gewijzigd.

In het begin van deze eeuw verdedigde men algemeen de opvatting, dat een bosbedrijf, dat gericht is op voortbrenging van het product hout, evenzeer als elke tak van industrie, moest gehoorzamen aan de grondwetten der economie. Het is deze overtuiging geweest, welke de grondslag heeft gelegd voor de leer van de netto-opbrengst van de grond en heeft bijgedragen tot het ontstaan van min of meer verstarde bosbeelden, welke wij in Nederland ook thans nog over uitgestrekte gebieden kennen; een overtuiging, die uiteindelijk de kern vormde van de zogenaamde schematische school in de bosbouw. De bosbedrijfseconomie, en niet de houtteelt, gebaseerd op bodemkundige of plantensociologische grondslagen, was de overheersende factor, welke het beheersbeleid bepaalde. Allerwegen, ook in Nederland, heeft deze miskennis van de plaats van de houtteelt geleid tot ongunstige gevolgen voor de groeiplaats.

Het is dan ook van belang om de betrekking tussen de bosbedrijfseconomie en de houtteelt opnieuw in ogenschouw te nemen, waarbij het in de eerste plaats noodzakelijk is, om het bedrijfsdoel van een productiebosbedrijf vast te stellen. Dit bedrijfsdoel kan men als volgt formuleren: duurzaam maximale productie van hoogwaardig hout bij geringste kosten. In deze formulering: hoogste waardeproductie bij geringste kosten ligt het economisch motief besloten, terwijl door de eis van duurzaamheid de voorwaarde gesteld wordt voor het zoeken naar een gezonde houtteeltkundige basis. Duurzaamheid betekent immers niet alleen het aanhouden van een bepaalde normale voorraad, waarvan de boven- en benedengrens wordt aangegeven door economische en technische overwegingen, en het streven naar een min of meer normale leeftijdsclassieverdeling, maar impliceert ook de noodzaak om biologisch gezonde bossen te verkrijgen.

Uit het feit, dat het bodemkundig onderzoek aan het Bosbouwproefstation T.N.O. heeft aangetoond, dat op de hogere zandgronden in Nederland, ten gevolge van te streng ingrijpen in de groeiplaats, in de laatste honderd jaar gemiddeld 120.000 kg humus per ha zijn onttrokken, blijkt reeds voldoende, dat de duurzaamheid in het Nederlandse bosbedrijf over het algemeen niet gewaarborgd is. Onder deze omstandigheden hebben kostprijsberekeningen slechts beperkte betekenis: de voorwaarde,

genoemd in het L.E.I. rapport (4), dat de technische uitvoering van de houtteelt wetenschappelijk verantwoord is, is niet vervuld; de ongunstige invloed van een verkeerde houtteelt op de groeiplaats, de achteruitgang dus van het productiekapitaal, is in feite een kostenfactor, waarmee in kostprijsberekeningen geen rekening wordt gehouden. Hiermee kan ook geen rekening worden gehouden, omdat zij ten enenmale niet in geld kan worden uitgedrukt.

Uiteraard behouden kostprijsberekeningen hun fiscale betekenis en hun waarde voor het verkrijgen van inzicht in de huidige financiële toestand in het bosbedrijf. Maar wetenschappelijke betekenis, d.w.z. betekenis voor de verdere ontwikkeling van de Nederlandse bosbouw mag hieraan niet worden toegekend.

Ditzelfde geldt voor de rentabiliteitsberekeningen, zoals deze worden voorgesteld door Gerbranda (2). Volgens de auteur is het, voor rentabiliteitsberekeningen, noodzakelijk te weten: de grootte van het beginkapitaal, de inkomsten en uitgaven gedurende de periode, en de grootte van het eindkapitaal. Hieruit kan dan de rentabiliteit worden berekend. Dit moge juist zijn voor de populierenteelt in Nederland, voor de bosbouw in de werkelijke zin des woords is een dergelijke methode van rentabiliteitsberekening evenwel niet verdedigbaar, hetgeen reeds onmiddellijk voortvloeit uit de lange omlopen, waarmee wij hier te maken hebben. Tot welke absurde uitkomsten leiden dergelijke berekeningen, indien wij bijvoorbeeld voor de eikenteelt cijfers voor de cultuurkosten uit het einde van de negentiende eeuw gebruiken? Ook indien wij in staat zouden zijn om, volgens de door Gerbranda ontwikkelde methode, de rentabiliteit te berekenen, is het zeer de vraag of aan deze berekening, in verband met de rentabiliteitsprognose enige waarde mag worden toegekend.

Veel aantrekkelijker is daarentegen de gedachtegang, zoals deze door Dieterich is ontwikkeld. Dieterich voert, ter bepaling van de rentabiliteit geen berekeningen uit met samengestelde interest, maar bepaalt periodiek, daarbij aansluitend aan de bedrijfsinrichting, de vermogenswaarde van het bos. Voorts stelt hij jaarlijks de netto-inkomsten uit het bos vast, waarbij de volgende kostenfactoren in beschouwing worden genomen: cultuurkosten, beheerkosten, oogstkosten en verdere kosten (belastingen, wegonderhoud). Aanvechtbaar is uiteraard het feit, dat niet als kostenfactor in beschouwing worden genomen: de rente van het houtvoorraadkapitaal en de grondrente.

Deze gedachtegang, om de in een bestaand bosbedrijf geïnvesteerde kapitalen — grond en houtvoorraad — niet op te vatten als rentederving, is slechts te verdedigen, als men ten aanzien van de bosbouw een niet-kapitalistisch standpunt inneemt.

De begrippen kapitaal en onderneming zijn uitvoerig behandeld door Dieterich. Als uitgangspunt neemt hij het feit, dat bossen en bosgronden meestal sedert onheugelijke tijden familie-, gemeente- of staatsbezit zijn. Zij zijn slechts bij uitzondering aangelegd uit zuiver economische overwegingen. Vele bosbedrijven zijn niet in haar geheel om te zetten in een andere vorm bodemcultuur. Hun oorspronkelijke waarde is in de regel niet eens bekend. Daarom leent het bosbedrijf zich over het algemeen niet voor het uitoefenen van de bosbouw als onderneming. Hoewel de omstandigheden in Nederland enigszins anders zijn, kan niet worden

ontkend, dat ook hier te lande over het algemeen andere dan dergelijke overwegingen tot bebossing aanleiding hebben gegeven.

Dieterich komt dan tot de conclusie, dat de in bosbedrijven geïnvesteerde gelden — grond en houtvoorraad — niet zonder meer als kapitaal kunnen worden beschouwd. Het aanvaarden van dit uitgangspunt is bijzonder aantrekkelijk, omdat men zich bij de rentabiliteitsberekeningen van bestaande bosbedrijven, welke zijn ingericht als „going concern”, waarin dus elk jaar een gelijke oppervlakte wordt geveld en wederom bebost, kan bepalen tot de reële kosten (cultuur-, beheers-, oogst-, en verdere kosten). Men ontgaat dan de moeilijkheid van de bepaling van de geldswaarde van de houtvoorraad. Immers bij bepaling van de waarde van de houtvoorraad is het noodzakelijk het kapitaal te berekenen, dat geïnvesteerd wordt om deze houtvoorraad te verkrijgen. Voor dit investatiekapitaal moet men echter uitgaan van vervangingswaarden, en niet van reële waarden zoals Gerbranda dit voorstelt.

Horring (3) heeft dit vraagstuk, op welk tijdstip de waardering van de productiemiddelen plaats moet hebben, zeer duidelijk belicht. Hij komt daarbij tot de conclusie, dat de aanschaffingsprijs van productiemiddelen in het verleden voor de waardering in het heden in principe van geen betekenis is. Men moet dus van de vervangingswaarden uitgaan. Maar dan komt men juist in de bosbouw met zijn lange omlooptijden tot de paradoxale toestand, dat men gaat rekenen over tijdperken, welke vaak ver boven een mensenleeftijd liggen.

Terecht zegt Schädelin :

„Rein mathematisch betrachtet bleibt der Zinseszins so lange nicht allein logisch, sondern auch der praktischen Vernunft noch entsprechend, als er zeithalb innerhalb der Grenzen eines durchschnittlichen Menschenlebens angewendet wird. Je weiter er aber über diese Grenze hinausläuft, desto mehr nähert sich die Kapitalisierung des Zinseszins einer Schwelle, jenseits derer dem Zinseszins begegnet, was Gesetz und Recht zustösst, wenn sie nicht Schritt halten mit dem Leben : „Vernunft wird Unsinn, Wohltat Plage”. So wird auch der Zinseszins zu offenkundigem Unsinn, wenn ihm zeitlich unbegrenzte Kapitalisierung eingeräumt wird, die zu Ergebnissen führt, welche den ungeschriebenen Gesetzen der Vernunft und der Billigkeit, der sittlichen Gesinnung und dem Bewusstsein der Verantwortlichkeit widersprechen”.

Op grond van de hier ontwikkelde gedachtegang moge geconcludeerd worden, dat het verantwoord is, om de waarde van de houtvoorraad niet als kapitaal te beschouwen, en de rente hiervan niet als kostenelement in de rentabiliteitsberekeningen op te nemen. Dieterich beschouwt de grondrente evenmin als kostenfactor. Het komt ons evenwel voor, dat het, in het bijzonder voor Nederland, logisch is, om de grondrente wel als kostenelement te beschouwen. Immers men hoeft hier niet te rekenen met samengestelde interest over lange tijdperken, maar men kan voor de grondwaarde zonder bedenken de verkeerswaarde aannemen. Dit is trouwens minder belangrijk want in een bosbedrijf bedraagt de grondwaarde hoogstens 10% van de waarde van de houtvoorraad.

Resumerend komen wij dus tot de conclusie, dat de rentabiliteit van een bosbedrijf bepaald kan worden door periodieke vaststelling van de vermogenswaarde van het bos, en door jaarlijkse bepaling van de inkomsten en uitgaven, waarbij de uitgaven bestaan uit de volgende elemen-

ten: cultuurkosten, beheerskosten, oogstkosten, grondrente en verdere kosten. Indien de bosbedrijfseconomie zich, geheel parallel met de bosbedrijfsregeling in deze richting ontwikkelt, wordt zij een contrôlesysteem op de houtteeltkundige maatregelen. Maar ook dan nog mogen wij ons de waarschuwing van Dieterich, om, wegens de onzekerheid van de bepaling van de vermogenswaarde van het bos, uiterst voorzichtig te zijn met de conclusies, ter harte nemen.

Dat in verband hiermede een systematisch uitgevoerde boekhouding van groot belang is, moge hier reeds terstond uit volgen. En dat deze boekhouding voor een onderzoek naar de bedrijfsefficiency van verstrekkende betekenis is, is eveneens duidelijk.

Literatuur :

1. Dieterich V. Forstliche Betriebswirtschaftslehre Bd I, II, III. Berlin 1941.
 2. Gerbranda G. Rentabiliteit in de bosbouw. N.B.T. 23 (11), 1951 (282—285).
 3. Horring J. Methode van kostprijsberekening in de landbouw. Proefschrift, Rotterdam 1948.
 4. Kostprijsberekeningen voor hout van groveden, douglas, inlandse eik en populier. Landbouw-Economisch Instituut, Rapport nr. 144. 1951.
-